

Kako bi Heraklit Mračni tešio prijatelja kojem je umro neko blizak?

Dan je odvratan. Lije kiša koja inače blatnjave i nečiste ulice čini još blatnjavijim i nečistijim. Heraklit sedi na sofi i drema. Ulazi rob, budi ga i najavljuje dolazak njegovog prijatelja Euandra. Rob napominje da je Euandar loše raspoložen i da nije siguran da li je u pitanju kiša ili ne, ali misli da je Euandar uplakan. Heraklit se pridiže, bunovan i zapoveda robu da donese vina za njega i gosta. Rob odlazi, ulazi Euandar, crvenih očiju i važnog lica.

Heraklit: O, Euandre! Čemu dugujem zadovoljstvo tvoje posete na ovako ružan dan? Mislio sam da svi božji stvorovi, u strahu da im se oganj duše ne ugasi, sede kod kuće po ovakvom pljusk! Nego, nešto si, čini mi se, nesretan, vara li me očinji vid, ili si uplakan?

Euandar: O, Heraklitate! Ne vara te očinji vid, prijatelju najmudriji od Efežana! Nije ovo kiša na mom licu, već suze nesretnice. A one su razlog, prijatelju, što te danas pohodim, jer znam da si mudar i prosvećen i želim o nečemu s tobom govoriti.

Heraklit: Šta te tišti prijatelju? Zbori. Da ti pomognem ako ikako mogu...

Euandar (kroz suze): Sećaš li se Proteja, mog prijatelja? Siguran sam da si ga upoznao na nekoj od mojih gozbi. Mislim čak i da smo Protej i ja zajedno ovde navraćali jednom ili dvaput.

Heraklit: Visok čovek, svetle kose, nosio bradu po ugledu na Asirce?

Euandar: Baš taj, sećaš ga se dakle?

Heraklit: Da, da, naravno. Nego šta se zbilo? Zbori...

Euandar: On mi beše najbolji prijatelj. Odrasli smo zajedno, zajedno se obrazovali, zajedno služili vojsku, on je bio oženjen sestrom moje žene. Juče ujutro je preminuo od ujeda otrovnice. Šta da činim mudri Heraklitate? Njega više nema, a njegova smrt kao da je otvorila prazninu u meni, zlu i mračnu, koja guta svu radost. Evo već dva dana ne mogu da prestanem da plačem, kao žena sam. Nisam ništa jeo, nisam spavao. Šta da radim?

Ulazi rob sa vrčom vina i dva pehara. Puni pehare i stavlja pred sagovornike. Odlazi.

Heraklit: Za početak uzmi malo vina, osveži se.
Euandar uzima pehar i pije.

Euandar preko ivice pehara: Hvala prijatelju. Nego, šta da činim? Protejeva me smrt tako izjeda da ću na kraju i sam umreti! Duša me boli kad razmišljam o njegovoj smrti. On je bio sastavni deo mog života, ako znaš na šta mislim...

Nastaje pauza.

Heraklit se umudrio, ćuti i odsutno gleda u jednu tačku. Podiže pogled naglo i govori.

Heraklit: Žao mi je zbog tvog prijatelja Euandre. Bio je pametan čovek koliko se sećam razgovora s njim. Zaista mi je žao. Ali ne smeš dozvoliti da te to toliko potrese.

Euandar upada Heraklitu u reč: Ali bio mi je najbolji prijatelj od kad znam za sebe!

Heraklit: Da, da. Jasno mi je to. Ali opet, ne smeš se toliko potresati. Shvatam da ti je Protej bio drag, ali gledaj na to kao na promenu. Promene su sastavni deo života, i to više nego ljudi koji nas okružuju. One su jedino što je u životu sigurne Euandre. Ti ne možeš biti siguran da će ovaj naš Efes sutra postojati kao grad. Možda nas neko u toku noći napadne i sravni sa zemljom, ili možda Zemljotresac reši da mu smetamo i proguta nas more ili uništi zemljotres. A možda i ne. Jedino u šta možeš da budeš siguran je da Efes sutra neće biti isti kao danas, kao što nije isti sada kad ja govorim i pre minut kada si ti govorio. Neko će umreti, neko će se roditi, neko će doći, neko će otići, neko će se smežati, neko će plakati. I to će činiti Efes drugačijim. Isto tako tvoj život bez Proteja nije gori, već samo drugačiji. Njegova smrt nije tragedija već nagla promena.

Euandar pomalo ljutito, ne razume Heraklita: Ali, Protej je umro! Platilo je svoj danak Haronu i sada čami u Hadu, kao ogorčena sena, zauvek! Udara u plač.

Heraklit ga neko vreme posmatra. Kada jecanje jenjava, spušta svoju ruku na njegovu.

Heraklit: Mladi moj prijatelju, upravo tvoj sadašnji jad je jedan od razloga iz kojih je Homera trebalo devetati šibom dok je bio živ! Ti ne znaš zasigurno kako Had izgleda, ni kako žive duše u njemu! Ono što znaš je ono što je Homer rekao o Hadu. A koji se, među živima, spustio u Had i vratio da tome priča?

Euandar: A Herakle, a Orfej?

Heraklit: Čak i tu grešiš, mladi Euandre. I ti koje si naveo stigli su samo do vratnica. Ni jedan ni drugi nisu zaista ušli u prebivalište mrtvih.

Euandar razmišlja, zbunjen je još više nego malopre, ali više ne plače. Zausti nešto da kaže, međutim, predomisli se. A onda nesigurno: Ti kažeš da je Homer lagao?

Heraklit: Ne. Ne kažem da je lagao, kažem da je izmišljao. Izmislio je Had kakav mu je odgovarao, i time sve kasnije generacije uplašio i ograničio! Zato ti i plačeš, dragi

Euandre. Žao ti je Proteja, svakako. Ali, njegovom smrću si se ti suočio sa smrću samom i činjenicom da ćeš i ti umreti. Tvoje suze, Euandre, nisu toliko suze tuge, koliko suze straha. Plašiš se prijatelju, da ćeš, kada umreš, biti zarobljen unutar granica Hada, sećajući se svog života na zemlji, ovde u Efesu. Plašiš se da ćeš zavideti živima, a da nećeš moći ništa da učiniš povodom toga.

Euandar razrogačenih očiju pilji u Heraklita: Ali, ako Had ne postoji, gde odlaze duše umrlih?

Heraklit: Nisam rekao da ne postoji. Kada bih to tvrdio, činio bih isto što i Homer – pričao o nečemu o čemu, zapravo, ne znam ništa. Ono što mogu da kažem je da JA ne verujem da Had postoji, bar ne onakav kakvim ga je Homer predstavio. Ali, sa sigurnošću mogu da tvrdim da duše u Hadu ne očajavaju i da se svakako ne hrane krvlju.

Euandar: Kako si tako siguran? Više uopšte ne plače, sada je radoznao.

Heraklit otpija gutljaj vina i zagleda se u Euandra.

Heraklit: Znam, jer život i smrt ne mogu jedno bez drugog. Biće i nebiće ne mogu jedno bez drugog. Oni čine harmoniju. Jer, šta je svet, do života koji neprestano umire da bi se neprestano obnavljao? To je predak stvari. A ako biće i nebiće čine harmoniju, odnosno život i smrt čine harmoniju, čine jedno, onda je razlika između živih i mrtvih samo privid. Smrt je samo druga strana istog novčića. A i jedna i druga strana novčića se mogu s lakoćom izgubiti. Pravila su ista. Jedina razlika je u tome što je jedna strana glava a druga pismo. Ali i ta razlika je privid jer novčić vredi isto s koje god strane ga posmatrao. Isto tako, život i smrt su razdvojeni samo vremenom. Trenutkom koji nam je potreban da bismo okrenuli novčić na drugu stranu. I onda mrtvi žive u prošlosti, a živi umiru u budućnosti. Tvoj prijatelj je samo promenio vreme u kojem živi. Zato Had vlada vremenom, a ne kako mnogi misle, prostorom mrtvih.

Euandar: Da, dobro. Ali i dalje ne razumem kako si tako siguran da mrtvi ne piju krv.

Heraklit: Mrtvi Grci ne, u svakom slučaju. Neki varvari koji i za života piju krv je verovatno piju i u smrti, ali ja verujem da Grci ostaju verni vinu. Novčić se grebe isto sa obe strane, sećaš se. Pravila ostaju ista.

Nastaje duga pauzakoju Euandar koristi da iskapi svoj pehar. Zatim se zavaljuje u stolicu i gleda predase

Euandar: A bogovi? Bogovi su besmrtni, to ne možeš poreći. Kako postoji život bogova, ako kažeš da život ne može postojati bez smrti?

Heraklit pokretom nudi Euandru da mu ponovo napuni pehar, što ovaj odbija odmahivanjem glave: Ništa lakše! Bogovi su besmrtni zato što su ljudi smrtni. I ljudi su smrtni zato što su bogovi besmrtni. Oni zajedno čine harmoniju sveta koji jeste i ne mogu jedni bez drugih. Jer, kad ljudi ne bi umirali, mi ne bismo znali da su bogovi besmrtni i

obratno.

Opet pauza. Euandar ustaje da ode.

Euandar: Hhvala ti Heraklite. Zaista jesi najmudriji od svih Efežana. Iako nisam shvatio u potpunosti sve što si rekao, promenio sam svoje mišljenje o smrti. Sada moram da idem, da se vratim svojoj ženi i deci, sigurno se pitaju gde sam. I znaj, utešio si me više no svi oni koji su mi u protekla dva dana govorili kako će biti bolje kad se naviknem na to da Proteja nema. Tvojim rečima ću pokušati da utešim i njegovu ženu, sirotica je u gorem stanju no što sam ja bio pre razgovora s tobom.

Heraklit ustaje i prati Euandra do vrata svoje kuće. Euandar pokuca i izlazi na ulicu. Heraklit zatvara vrata za prijateljem i vraća se na sofu. Sedi neko vreme u tišini, a onda se nasmeši za sebe, iskapi svoj pehar i vrati se dremanju.....

Učenik :

Mitić Nikola IV-2 (2005/06)
Srednja tehnička škola, Sombor

Literatura:

Istorija Filozofije

Zivot i Isprika

Slobodan Rad(improvizacija) – Nikola Mitic